

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Ирена Иванова Левкова,**
катедра „Психология и социални дейности”
при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3. 2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология”

Автор: МАРИЯ АПОСТОЛОС ЛАГОНИКАКИ

Тема на дисертационния труд: „РЪКОСТ И ЛАТЕРАЛИЗАЦИЯ НА ВНИМАНИЕТО В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ”

Научен ръководител: проф. д-р ИВАНКА АСЕНОВА

Със заповед №560 от 22.03.2023г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**РЪКОСТ И ЛАТЕРАЛИЗАЦИЯ НА ВНИМАНИЕТО В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ**” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма Педагогическа и възрастова психология, с автор **Мария Апостолос Лагоники** – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Психология”, с научен ръководител проф. д-р Иванка Асенова от ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Представеният дисертационен труд е в обем от 143 стандартни страници основен текст, библиография с 246 научни труда и е онагледен с 36 таблици и 23 фигури. Библиографската справка включва основополагащи теоретични публикации по темата.

Вниманието на докторантката към темата на дисертационния труд е привлечено от наличието на известен пропуск в изследователската традиция на ръкостта –

изучаването на връзката между ръкостта и латерализацията на вниманието и по-специално, на зрителното пространствено внимание, и развитието ѝ в предучилищна възраст. Изборът на темата е отлично обоснован от Мария Лагоникаки със стремежа да се изследват така наречените „чисти“ ефекти на ръкостта и пола, без влиянието на уменията за четене, които се придобиват в по-късна възраст.

В теоретичното изложение на основните възгледи и изследвания по темата, авторката анализира подробно трудовете на водещи автори в областта. Разгледани са проблемите на изучаването на мозъка и асиметрията на неговите хемисфери; ръкостта като най-очевидно латерално поведение на хората; влиянието на пола върху ръкостта. Направен е критичен преглед на съществуващия инструментариум за оценка на ръкостта. В съответствие с избраната от докторантката изследователска проблематика, особено внимание е обърнато на влиянието на ръкостта върху пространствената латерализация.

Вниманието е другата област на човешкия психичен живот, предмет на анализ в теоретичната част на дисертационния труд. В същата последователност, както и при представяне на ръкостта, по отношение на вниманието са анализирани основните теории, връзката му с хемисферичната латерализация, методите и техниките за изследване на вниманието и неговата латерализация.

Прави впечатление точното излагане на концепциите на изследователите, ясният език, умелото структуриране на изложението.

Формулираните от докторантката осем хипотези се явяват естествено логично продължение на представените от нея теоретични възгледи, а използваният изследователски инструментариум е от световнопризната база данни. Използвани са три изследователски инструмента: перформансен тест за оценка на ръкостта, задача за разполовяване на линия и Ландмарк тест. Обемът на изследваната извадка е впечатляващ, като се има предвид индивидуалният характер на използваните методики и особеностите на този ранен възрастов период, в който се намират децата. Изследвани са общо 178 деца, разделени в три групи в зависимост от ръкостта им, от два подпериода на предучилищната възраст.

Анализът на резултатите потвърждава хипотезата за развитийна промяна на ръкостта в предучилищна възраст, хипотезата за леки промени в патерна на

асиметрията на зрителното пространствено внимание в предучилищна възраст и хипотезата, че десноръките и недесноръките деца на възраст 3-6 години демонстрират различен патерн на асиметрия на зрителното пространствено внимание, че съществуват свързани с пола различия в патерна на ръкостта в предучилищна възраст, като 3-6-годишните момичета показват значително по-голяма изразеност на мануалните предпочитания и по-голяма честота на десноръкостта в сравнение с момчетата на същата възраст, които проявяват по-голяма честота на смесена ръкост. Резултатите са в съответствие с данни, получени от други автори, като осигуряват нови доказателства в потвърждението им. Независимо от това, че някои хипотези не се потвърждават от резултатите в изследването, те разкриват определени тенденции и могат да послужат за изграждане на други хипотези и да мотивират нови научни проучвания.

Дисертационният труд не само обогатява фонда на психологическите изследвания на ръкостта и връзката ѝ с вниманието, но притежава и практическа приложимост в областта на разработване на обучителни програми за подобряване на параметрите на зрителното пространствено възприятие и зрителното пространствено внимание, и за улесняване на процеса на тяхната латерализация.

В заключение, предлагам на Научното жури да присъди на **Мария Лагоникаки** научната и образователна степен „доктор“ по научното направление „Психология 3.2, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

15.04.2023

Изготвил становището:

/доц. д-р Ирена Левкова/

OPINION

by Assoc. prof. Dr. Irena Ivanova Levkova,
Department of "Psychology and Social Activities"
at Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

of a dissertation work for awarding the educational and scientific degree "doctor", Field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction: 3.2. Psychology (Pedagogical and age psychology)

of a dissertation work for awarding the educational and scientific degree "doctor", Field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction: 3.2. Psychology (Pedagogical and age psychology)

Author of the dissertation: **MARIA APOSTOLOS LAGONIKAKI**

Dissertation topic: " **HANDEDNESS AND LATERALIZATION OF ATTENTION IN CHILDHOOD**"

Scientific supervisor: **Prof. Dr. Ivanka Asenova**

By order No. 560 of 22.03.2023. of the Rector of the SWU "Neofit Rilski", I have been appointed as a member of the scientific jury to ensure a procedure for the defense of a dissertation work on the topic "HANDEDNESS AND LATERALIZATION OF ATTENTION IN CHILDHOOD" for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor" in the field of higher education education 3. Social, economic and legal sciences, professional direction 3.2. Psychology, doctoral program Pedagogical and age psychology, with author Maria Apostolos Lagonikaki - full-time doctoral student at the Department of Psychology, with supervisor Prof. Dr. Ivanka Asenova, Department of Psychology, Faculty of Philosophy, South -West University "Neofit Rilski".

The dissertation consists of 143 standard pages, with bibliography including 246 scientific sources and is illustrated with 36 tables and 23 figures. The bibliography includes seminal theoretical publications on the subject of the dissertation.

The doctoral student's attention to the topic of the dissertation was drawn by the presence of a known gap in the research tradition of handedness - the study of the relationship between handedness and lateralization of attention and, in particular, visuospatial attention,

and its development in preschool age. The choice of the topic is well justified by Maria Lagonikaki with the aim to investigation of the so-called "pure" effects of handedness and gender, without the influence of reading skills that are acquired at a later age.

In the theoretical exposition of the main views and studies on the dissertation's subject, the author analyzes in detail the works of leading authors in the field. The problems of studying the brain and the asymmetry of its hemispheres are discussed; handedness as the most obvious lateral behavior of humans; the influence of gender on handedness. A critical review of the existing handedness assessment instruments is undertaken. In accordance with the research problem chosen by the doctoral student, special attention is paid to the influence of handedness on spatial lateralization.

Attention is the other sphere of the human mental life that is discussed in the theoretical part of the dissertation. The main theories of attention, its relationship with hemispheric lateralization, methods and techniques for studying attention and its lateralization are discussed.

The presentation of the researchers' concepts, the clear language, the skillful structure of the presentation is too impressive.

The eight hypotheses formulated by the PhD student present a natural continuation of the theoretical views presented in the theoretical part of the dissertation, and the research tools used are from the world-renowned database. Three research instruments were used: a handedness performance test, a line bisection task, and a landmark test. The volume of the studied sample is impressive, considering the individual nature of the methods used and the peculiarities of this early age period in which the children are. A total of 178 children, divided into three groups depending on their handedness, from two sub-periods of preschool age were studied.

Analysis of the results supports the hypothesis of developmental change in handedness in preschool age, the hypothesis of slight changes in the pattern of visuospatial attention asymmetry in preschool age, and the hypothesis that right-handed and non-right-handed children, aged 3-6 years, demonstrate a different pattern of the asymmetry of visuospatial spatial attention. There are sex-related differences in the pattern of handedness at preschool age, with 3–6-year-old girls showing a significantly greater expression of manual preference and a greater frequency of right-handedness than boys at the same age who, in contrast, show greater frequency of mixed handedness. The results are consistent with data obtained by other authors, providing new evidence in their confirmation. Regardless of the fact that some

hypotheses are not confirmed by the results in the study, they reveal certain trends and can serve to build other hypotheses and motivate new scientific studies.

The dissertation enriches the fund of psychological studies of handedness and its relationship with attention, and also has practical implementation in the development of training programs aimed to improve the parameters of visual spatial perception and visual spatial attention, as well as to facilitate the process of their lateralization.

In conclusion, I propose to the Scientific Jury to award Maria Lagonikaki the scientific and educational degree "Doctor" in the scientific direction "Psychology 3.2. doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

15.04.2023

Signature:

/ Assoc. prof. Dr. Irena Levkova/